

Marek Sikora

Politechnika Wroclawska

Dlaczego filozofia potrzebna jest inżynierom?

Зачем философия инженерам?

Podstawowym celem zajęć z zakresu filozofii prowadzonych na uczelni technicznej jest, mówiąc obrazowo, przerzucanie mostów między naukami ścisłymi, przyrodniczymi i technicznymi z jednej strony, a dociekaniami humanistycznymi z drugiej. Cel ten od dawna realizują czołowe uczelnie techniczne świata. Przykładem jest Massachusetts Institute of Technology lub Georgia Institute of Technology. Obie uczelnie są powszechnie znane ze stojącej na bardzo wysokim poziomie oferty humanistycznej. Jednym z najwybitniejszych uczonych Massachusetts Institute of Technology jest filozof – Noam Chomsky, który wielokrotnie podkreślał, że idea uczelni technicznej jest zdecydowanie bliższa idei „uniwersytetu” niż idei „wyższej szkoły zawodowej”.

Filozofia na politechnice ma przede wszystkim przygotować inżynierów do podjęcia złożonych wyzwań współczesnego świata. Filozof ma m.in. przestrzegać przed bezkrytycznym zafascynowaniem technologią i pokazywać, że jest ona zawsze jedynie częścią większej całości, na którą składa się świat przyrodniczy i społeczny. Ponadto filozof ma ujawniać wzajemne zależności między nauką i techniką oraz analizować rozwój obu dziedzin jako dynamiczny proces głęboko zakotwiczony w społeczeństwie. Filozof ma również zwracać uwagę na problem pożądaných oraz niepożądaných następstw praktycznych sukcesów nauki i techniki. Pytać o społeczną odpowiedzialność naukowców, inżynierów i techników.

Oferta dydaktyczna, którą proponują na politechnice filozofowie, nie odtwarza oczywiście w pełni klasycznego kanonu wykształcenia uniwersyteckiego. Kursy, które mieszczą się w jej ramach, pełnią funkcję przedmiotów pomocniczych. Dostarczają wiedzy, która ma raczej szeroki niż głęboki charakter. Obejmują te wybrane zagadnienia z obszaru filozofii teoretycznej i praktycznej, które pozwalają studentom coraz lepiej rozumieć siebie i problemy współczesnego świata. Zasadniczą część filozoficznej edukacji inżyniera wymaga od nauczyciela akademickiego wypełniania czterech głównych zadań. Pierwszym z nich jest nakłanianie studentów do podejmowania badań interdyscyplinarnych. Wskazy-

wanie, by uwzględniali różne punkty widzenia podczas analizy danego problemu. Pokazywanie, że wytwory nauki lub wynalazki techniczne są w dużej mierze wynikiem współwystępowania i przenikania się wielu różnych czynników świata przyrodniczego i społecznego, nie zaś, jak się powszechnie zakłada, jedynie efektem bezinteresownego odkrywania obiektywnie istniejących przedmiotów. Jest to zadanie o tyle ważne, że kursy z zakresu nauk przyrodniczych, ścisłych oraz technicznych dotyczą specjalistycznych zagadnień i z założenia skupiają się na wyjaśnianiu tego, co szczegółowe, cząstkowe i partykularne. Konsekwencją przyjęcia takiego nastawienia jest formułowanie uproszczonego, fragmentarycznego obrazu świata. Myśl filozoficzna próbuje natomiast ujmować świat jako całość. Choć jest świadoma paradoksalności takich ujęć, nie rezygnuje z nich. W ten sposób pokazuje, że ujęcia całościowe są czymś, co charakteryzuje człowieka. Dzięki nim możliwe staje się nie tylko wyjaśnianie świata, lecz także jego rozumienie.

Drugim zadaniem jest dążenie do kształcenia świadomych uczestników życia społecznego. Uświadamianie studentom podstawowych mechanizmów funkcjonowania sfery publicznej i konieczność odróżniania jej od sfery prywatnej. Pokazywanie, że ta pierwsza jest sferą otwartą dla wszystkich obywateli. Wypełniają ją głównie wolne działania, jawność i tolerancja. Jest obszarem, gdzie podmiotem zawsze pozostaje zbiorowość, w ramach której indywiduum staje się obywatelem zainteresowanym zagadnieniami jedności społecznej. Staje się członkiem demokratycznej wspólnoty, w której decyzje zapadają w drodze negocjacji i zawieranych kompromisów, a nie są narzucane siłą, jak to się dzieje w przypadku systemów totalitarnych lub absolutystycznych.

Trzecim zadaniem jest uświadamianie studentom potrzeby współdziałania, kooperacji, współpracy w grupie. Przekonywanie ich, że we współczesnym świecie, jak pokazują badania psychologów społecznych, sukces odnoszą te społeczności, które kierują się zasadą, że tym więcej się każdej jednostce należy, im więcej wypracowuje zespół, którego ta jednostka jest częścią. Filozof powinien bardzo wyraźnie przestrzegać przed tym, by pracy w grupie nie traktować jedynie jako „wyścigu szczurów”, gdzie wygrywający jest tylko jeden i on bierze wszystko, zostawiając innych bez niczego.

Czwarte, w mojej opinii najważniejsze, zadanie polega na nauczaniu myślenia krytycznego. Żadne inne dyscypliny poza humanistycznymi, szczególnie zaś filozofią, nie mają w swoim programie postulatów, by wyrabiać u studentów umiejętność krytycznego myślenia. Filozofia, czerpiąc wiedzę z bogatego dorobku logiki i metodologii, uczy spójnej argumentacji. Pyta o prawomocność obowiązujących rozwiązań. Często je podważa i tym samym skłania do myślenia, które poszukuje nowych rozwiązań. Kreuje innowacje.

Filozofia nie godzi się z istniejącym *status quo*. Dąży do przekraczania tego, co „tu i teraz”. Inspiruje do zmian. Wyrabianie umiejętności krytycznego myślenia jest największym darem, jaki filozof może przekazać studentom. Jeśli ktoś

tego nie dostrzega, w ogóle nie rozumie istoty myśli filozoficznej. Nie wie, na czym polega jej potęga.

Odpowiadając, w ogromnym skrócie, na postawione w tytule wypowiedzi pytanie, uważam, że misja filozofii na politechnice sprowadza się głównie do uświadomienia inżynierom szerokiej perspektywy świata społecznego, którego są częścią i przybliżania im takich kompetencji społecznych, które ułatwiają sprawne poruszanie się po tym świecie oraz szybkie reagowanie na jego wyzwania. Epoka globalizacji, określana na przykład jako „świat ryzyka” Ulricha Becka, ujawnia wyraźnie mankamenty takiego modelu edukacji technicznej, który jest ukierunkowany wyłącznie na kształcenie specjalistów w zakresie wąskich dziedzin wiedzy i technologii. Tacy specjaliści byli, są i na pewno będą w przyszłości potrzebni. Stanowią oni jednak stosunkowo małą grupę absolwentów politechniki. Zdecydowana większość z nich powinna dysponować szerokim wykształceniem ogólnym, którego integralną częścią jest dorobek myśli filozoficznej.

ISSN 1642-1248

Σ Ο Φ Ι Α Vol. 15 (2015)

DOI: 10.15584/sofia.2015.15.29

Marek Bosak

Uniwersytet Rzeszowski

Philosophari necesse est, czyli uwagi o niezbędności filozoficznego namysłu

Philosophari necesse est, или замечания о необходимости философской рефлексии

Leszek Kołakowski słusznie zauważa, że w znanym nam z doświadczenia świecie nie ma rzeczy wiecznych¹. Wieczność, nie będąc udziałem galaktyk i gwiazd, nie będzie także prawdopodobnie odnosić się do człowieka i jego dzieł. W tym kontekście filozofia także nie jest zjawiskiem koniecznym ani wiecznym. Jej pojawienie się w konkretnym czasie i miejscu uświadamia nam,

---

¹ W pracy pt.: *Obecność mitu* autor stwierdza: „ogół wartości powołanych przez ludzi do życia, zmierza tedy ku nieobecności ostatecznej; innymi słowy, wysiłki nasze, choćby przedłużone w rzeczowych skutkach poza trwanie osobnicze, rozmywane są w całości przez rozkład fizycznego bytu, albowiem ani ludzkość nie jest wieczna, ani jej ziemia”. L. Kołakowski, *Obecność mitu*, Wyd. Dolnośląskie, Wrocław 1994, s. 9.